

пастырь. Краткое описание жизни о. Иоанна Борисовича, священника Преображенской церкви города Ельца. (1750–1824). – Воронеж, 1893. – 35 с.; К уклоняющимся от семейной жизни. – М., 1900. – 29 с.; Дневник священнослужителя : в 2 ч. – Тула, 1906. – Ч. 1. – 453 с.; Ч. 2. – 458 с.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 175. – №№ 59/9, 59/10, 1775; Ф. 304. – Дис. 687; ЦДІАУК. – Ф. 711. – Оп. 1. – Спр. 4060.

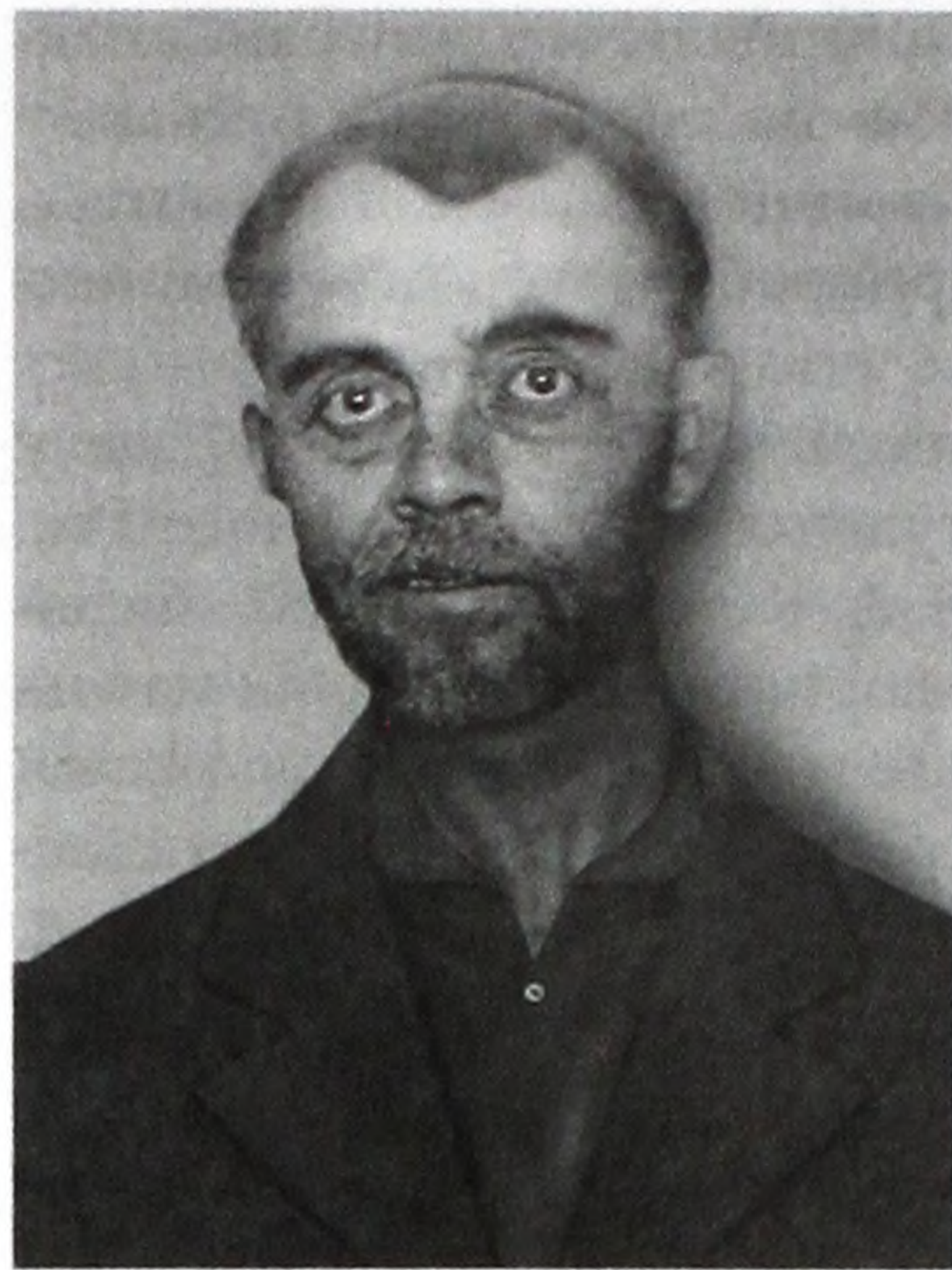
Опубл. дж.: Отчет о состоянии Московской духовной академии в 1894–1895 учебном году // БВ. – 1895. – № 11. – С. 7; Высочайшие повеления // ЦВед. – 1898. – № 11. – С. 53; 1904. – № 26. – С. 288; 1908. – № 9. – С. 45; Извлечение из протоколов Совета Киевской духовной академии за 1900–1901 учебный год. – К., 1901. – С. 82–83, 92–93, 218–219; Отчет о состоянии Богоявленского при Киевской духовной академии братства для вспомоществования служащим в академии и студентам ее за 1901 год // ТКДА. – 1902. – № 4. – С. 2; Руднев М. Преосвященнейший Лаврентий и приезд его в Тулу // Тульские Ев. – 1904. – № 13. – Ч. неофиц. – С. 418–423; Из дневника студента XX курса Ильи Экземплярского // Высокопреосвященный архиепископ Иероним Экземплярский (1836–1905) : биографический очерк, некоторые статьи и несколько проповедей усопшего владыки. – К., 1906. – С. 81; Епископ Лаврентий (Некролог) // ПрибЦВед. – 1908. – № 14. – С. 710–711; Преосвященный Лаврентий, бывший епископ Тульский и Белевский († марта 26-го 1908 г.) : некролог // Тульские Ев. – 1908. – № 15–16. – Ч. неофиц. – С. 324–325; Похороны преосвященного Лаврентия // Там само. – С. 325–326; Преосвященный Лаврентий, бывший епископ Тульский и Белевский, настоятель Высоко-Петровского монастыря : [некролог]. – М., 1908. – 16 с.; [Лаврентий (Некрасов) : некролог] // Воронежский телеграф. – 1908. – 26.03.

Літ.: Никольский П. В. История Воронежской духовной семинарии. – Ч. 2. – Воронеж, 1899. – С. 124–125, 171–172; Акиншин А. Н. Некрасов в Воронеже // Воронежский курьер. – 2003. – 07.03. – С. 5; Він же. Епископ Лаврентий (Некрасов) в Воронеже // Образ жизни. – 2008. – № 1. – С. 33–35; Лаврентий (Некрасов) // Воронежская энциклопедия : в 2 т. / гл. ред. М. Д. Карпачев. – Воронеж, 2008. – Т. 1. – С. 429; Лаврентий (Некрасов) // Воронежская историко-культурная энциклопедия : персоналии / гл. ред. О. Г. Ласунский. – 2-е изд., доп. и испр. – Воронеж, 2009. – С. 289.

М. Л. Ткачук

ЛАГОВСЬКИЙ Іван Аркадійович [рос. Лаговский Иван Аркадьевич] (27.08[08.09].1889–03.07.1941), мученик, випускник КДА – реліг. діяч, педагог, богослов, публіцист, історик Рос. Церкви.

Нар. у губернському м. Костромі (нині – адм. центр Костромської обл. РФ) у сім'ї священника. Початкову освіту отримав у Кінешемському ДУ (1898–1903). Після закінчен-



Іван
Лаговський

ня Костромської ДС (1903–09) навчався у КДА (1909–13), де здобув ступ. канд. богослов'я (ухвалу Ради КДА від 14.06.1913 затверджено митрополитом Київським і Галицьким Флавіаном (Городецьким) 26.06.1913) та право отримати ступ. магістра на підставі захисту друкованої дис. без додаткових усних випробувань. Рукопис канд. твору Л. «Психология Блаженного Августина», що викликав низку змістовних зауважень доц. І. П. Четверикова та проф. П. П. Кудрявцева, зберігається у ІР НБУВ.

Після закінчення КДА був призначений (з 26.10.1913) на посаду викладача рос. і церковнослов'ян. мов у паралельних класах Катериносл. ДУ. У революц. часи перебував у м. Катеринославі (з 2016 – м. Дніпро). Як делегат від Катериносл. губ. 25–31.05.1917 брав участь у Всерос. з'їзді педагогів духовної школи в Москві. Продовжуючи викладацьку діяльність, у серпні 1918 вступив на історико-філол. ф-т новоствореного Катериносл. ун-ту (нині – Дніпроп. нац. ун-т ім. Олеся Гончара), однак через воєнні обставини влітку 1919 мусив залишити Катеринослав. Разом із групою біженців пішки дістався Севастополя, де у 1920 влаштувався матросом на рос. вантажно-пасажирський пароплав «Ріон», на якому 13.11.1920 вирушив до м. Константинополя (нині – м. Стамбул,

Туреччина). Опинившись у еміграції, певний час мешкав на середземноморському о. Корсика (Франція). Заробляв на життя, працюючи чорноробом, згодом – помічником каменяра.

У 1923 переїхав до Праги (Чехія), де у 1923–25 був студентом новоствореного Рос. пед. ін-ту ім. Я. А. Коменського (цей «післядипломний» дворічний навч. заклад мав на меті підвищення науково-пед. кваліфікації осіб із вищою освітою). Навчався у таких відомих педагогів, як В. В. Зеньковський, С. Й. Гессен, І. І. Лапшин, С. О. Сірополко та ін. У празький період активно долучився до створеного у 1923 «Русского студенческого христианского движения» (РСХД), що об'єднало до того розрізнені реліг. (переважно правосл.) гуртки рос. емігрантської молоді у різних містах Європи (формально не перебуваючи у певній церк. юрисдикції, РСХД від початку наголошувало на своєму церковно-правосл. і позаполіт. характері, отримавши офіц. благословення правосл. ієрархії). З 1924 відвідував засідання Братства Св. Софії (до його складу входили о. Сергій Булгаков – голова; В. В. Зеньковський – секретар; М. О. Бердяєв, А. В. Карташов, П. І. Новгородцев, П. Б. Струве, С. Л. Франк, Г. В. Флоровський та низка ін. видатних рос. реліг. мислителів, що опинилися в еміграції), яке здійснювало духовне керівництво РСХД. Згодом став членом Братства.

Був одним із тих діячів РСХД, що стояли біля витоків його офіц. друкованого органу – ж-лу «Вестник Русского студенческого христианского движения», який відіграв значну консолідуючу роль у становленні й розвитку Руху та розробці його ідейної платформи. У зв'язку з підготовкою ж-лу переїхав до Парижа, де було відкрито його редакцію. Разом із М. М. Зерновим упорядкував 1-й номер «Вестника», виданий 01.12.1925. Тривалий час був його співредактором (із грудня 1925 до листопада 1929 – із М. М. Зерновим; із грудня 1929 до жовтня

1930 – із Г. П. Федотовим) та редактором (із листопада 1930 до грудня 1936). Від 1926 викладав (як асистент проф. протоієрея Сергія Булгакова) Св. Письмо Старого Завіту у Правосл. богослов. ін-ті в Парижі. Того ж року ввійшов до складу керівного органу РСХД – Центр. секретаріату.

Зробив вагомий внесок у розвиток виховного напряму діяльності РСХД. Був постійним учасником релігійно-пед. нарад і з'їздів, організованих Рухом, де виступав із програмними доповідями. Брав активну участь у діяльності Релігійно-пед. кабінету, ініційованого В. В. Зеньковським у 1927 при Правосл. богослов. ін-ті в Парижі (метою цієї структури була розробка стратегії єднання молодого покоління рос. еміграції, розробка конкретних шляхів і методик правосл. виховання у сім'ї, школі, молодіжних спільнотах). У 1927–28 був співредактором (разом із В. В. Зеньковським) збірника «Вопросы религиозного воспитания и образования» (Париж; вип. 1–3). Із тим же співредактором із листопада 1928 видавав у додатку до друкованого органу РСХД («Вестника») «Бюллетени Религиозно-педагогического кабинета».

06.08.1930 одружився з Тамарою Павлівною Бежаницькою (1911–2004; у другому шлюбі – Мілютіна), мешканкою м. Тарту, членом РСХД в Естонії. Після переходу РПЦЗ під юрисдикцію Константиноп. Патріархату залишився (серед небагатьох реліг. діячів рос. еміграції) під юрисдикцією Моск. Патріархії. З цієї причини влітку 1931 був звільнений із Богослов. ін-ту. Зосередився на діяльності РСХД як його секретар та редактор ж-лу «Вестник РСХД».

На VIII Загальному з'їзді Руху, що відбувся у передмісті Парижа у вересні 1933, був обраний секретарем Центр. секретаріату із тимчасовим відрядженням до Естонії. Наприкінці листопада 1933 разом із дружиною переїхав до м. Тарту, куди було переведено редакцію «Вестника» та друк релігійно-філос. літ-ри, яким опікувався Л. Своєю просвітницькою, пед., організаційною та видав-

ничю діяльністю сприяв значній активізації РСХД в Естонії та поширенню його духовного впливу серед рос. населення.

У 1925–39 був одним із постійних авторів «Вестника Русского студенческого христианского движения» (з січня 1937 видавався під назвою «Вестник: орган церковно-общественной жизни»), де опублікував бл. 50 статей і дописів, присвячених переважно висвітленню трагічного становища релігії та Церкви у СРСР, критиці войовничого атеїзму та матеріалізму, принципів рад. педагогіки, бездуховності «офіційного безбожного нового быта», тенденцій до заміщення християн. віри безвірною-обрядовим культом «“новой”, “советской”, “красной” веры». У своїх працях звертався також до проблем реліг. виховання, взаємин релігії та культури, інтелігенції та Церкви, духовного змісту християн. свят тощо. Друкувався також у провідних філософсько-богословських ж-лах рос. еміграції «Путь» та «Новый град», що видавались у Парижі. У 1938–39 опублікував кілька праць нім. мовою (у т. ч. нарис «Російська Православна Церква після 1917 р.») у ризькому ж-лі «Evangelium und Osten» («Євангеліє та Схід»). Маючи неабиякі ораторські здібності, систематично виступав із доповідями на з'їздах, семінарах, засіданнях гуртків та ін. заходах РСХД; читав публічні лекції.

Не бажаючи вдруге пережити досвід еміграції, разом із дружиною залишився в Естонії після входження влітку 1940 рад. військ і початку масових арештів серед населення. Перебуваючи на відпочинку поблизу Тарту, дізнався про «запрошення» до міськ. управління НКВС, куди з'явився після повернення до Тарту 05.08.1940 (напередодні приєднання Естонії до СРСР). Був негайно заарештований як особа, діяльність якої «опасна для государственного строя». За кілька днів перевезений до Таллінна, а звідти – до Ленінграда. Протягом 9 місяців утримувався в тюрмі Ленінгр. управління НКВС під слідством у «справі РСХД». На поч. квітня 1941

разом із активістами Руху в Естонії Миколою Пенькіним та Тетяною Дезен був обвинувачений у керівництві «белоэмигрантской антисоветской организацией РСХД», що втім то стояла «на позициях активных методов борьбы с Советской властью и его правительством, на позициях вооруженной борьбы против СССР и террора против руководителей ВКП (б) и Советского правительства». На закритому судовому засіданні військ. трибуналу Ленінгр. військ. округу 25.04.1941 визнав себе винним, однак заперечував терористичний характер РСХД та його налаштованість на збройну боротьбу з більшовизмом, наголошуючи на ідеологічному характері діяльності Руху і його опорові атеїзму та матеріалізму. Рішенням трибуналу від 25.04.1941 засуджений за статтями 58-4, 58-8, 58-11 КК РСФСР до вищої міри покарання. Розстріляний. Місце поховання достеменно невідомо (ймовірно Левашовська пустинь поблизу Ленінграда – нині Левашовське меморіальне кладовище у С.-Петербурзі). Реабілітований рішенням судової колегії з кримінальних справ Верховного Суду РСФСР від 06.08.1990.

У день розстрілу Л. було заарештовано його дружину Т. П. Лаговську. Після 14-місячного ув'язнення в Олександрівському централі (Іркутська обл.) до 1946 відбувала покарання в Тайшетському та Маріїнському таборах у Сибіру. Репресована вдруге у 1949. До 1957 перебувала на засланні у Красноярському краї. У 1997 опублікувала книгу спогадів «Люди моей жизни», значну частину якої присвячено Л.

З ініціативи нинішнього гол. редактора «Вестника Русского христианского движения» М. О. Струве у 2007 було порушено питання про канонізацію Л. у РПЦ та Вселенському Патріархаті Константинополя, однак Моск. Патріархат утримувався від прийняття рішення. Канонізований ухвалою Св. Синоду Л., ухвалою Св. Синоду Вселенського Патріархату від 22.02.2012 у лику святих мучеників Естон. Апостольської Правосл.

Церкви (в юрисдикції Вселенського Патріархату). День пам'яті – 14 червня.

Осн. тв.: Антирелигійозна пропаганда в Росії // Вопросы религиозного воспитания и образования. – Вып. 1. – Париж, 1927. – С. 50–66; Вып. 2. – Париж, 1928. – С. 22–56; Святая Русь и современная Россия // Вестник РСХД. – 1928. – № 2. – С. 21–24; Мир окрадываемый. «Новый социалистический человек» // Там само. – № 3. – С. 5–7; № 4. – С. 5–9; № 8. – С. 7–12; «Союз безбожников» (С. Б.) // Там само. – № 3. – С. 7–10; Церковь борющаяся // Там само. – № 10. – С. 13–19; Молодежь в Советской России // Там само. – № 11. – Приложение : Бюллетени Религиозно-педагогического кабинета. – № 1. – С. 3–5; Церковь и дети в России // Там само. – № 12. – Приложение : Бюллетени Религиозно-педагогического кабинета. – № 2. – С. 2–3; «Там, где с Богом борются» // Путь. – 1928. – № 10 (апрель). – С. 86–101; Ветер из пустыни. (К положению семьи в Советской России) // Вопросы религиозного воспитания и образования. – Вып. 3. – Париж, 1928. – С. 35–55; Советские школьники // Вестник РСХД. – 1932. – № 3. – С. 15–19; № 4. – С. 14–17; № 5. – С. 20–24; Конец попытки создать пролетарскую школу // Там само. – № 12. – С. 14–18; Бог и социальная правда в СССР // Новый град. – 1932. – № 5. – С. 50–54; Спасение и культура // Путь. – 1932. – № 33 (апрель). – С. 18–43; Коллективизация и религия // Там само. – № 35 (сентябрь). – Приложение. – С. 1–20; «Шагай, новый человек» («Пролетарская» высшая школа) // Вестник РСХД. – 1933. – № 4. – С. 18–24; № 5–6. – С. 23–28; Итоги безбожной пятилетки // Там само. – 1934. – № 1. – С. 26–31; Русская молодежь здесь и там // Там само. – № 5–6. – С. 9–16; Советская жизнь // Там само. – № 11–12. – С. 22–26; 1935. – № 1–2. – С. 32–37; Воинствующее безбожие в СССР в 1934 году (Обзор за год на основании материалов газеты «Безбожник» // Там само. – 1935. – № 1–2. – С. 21–32; Первые три дня Страстной недели // Там само. – № 3. – С. 3–14; «Да воскреснет Бог» (Религиозная жизнь в СССР в 1934–1935 гг.) // Там само. – № 6–7. – С. 11–23; Догматический опыт и догматические схемы (К «осуждению» учения о. С. Булгакова) // Там само. – Декабрь 1935–январь, февраль 1936. – С. 25–37; Религиозная жизнь в Советской России // Там само. – 1936. – Вып. II (декабрь). – С. 22–31; Интеллигенция и созидание Церкви // Вестник : орган церковно-общественной жизни. – 1937. – № 1–2. – С. 15–18; № 3–4. – С. 9–16; К положению «религиозных объединений» в Советской России // Там само. – 1938. – № 1; № 2. – С. 17–22; Православная Церковь в Советской России в 1937–38 году (Общий обзор) // Там само. – 1939. – № 1. – С. 25–32; № 2. – С. 16–24; *Lagowsky J.* Die gegenwärtige Lage der religiösen Gemeinschaften in Sowjetrußland // *Evangelium und Osten.* – 1938. – Vol. XI. – № 1. – S. 2–10; № 2. – S. 25–31; Die Russische Orthodoxe Kirche seit 1917 // *Ibid.* – № 6. – S. 121–142; № 7. – S. 149–167; № 8. – S. 173–186; № 9. – S. 197–210; № 10. – S. 221–232; № 11. – S. 245–257; 1939. – Vol. XII. – № 1. – S. 2–20; № 2. – S. 41–74; № 3. – S. 89–110; № 4. – S. 129–142; № 5. – S. 171–185; № 6. – S. 193–209; № 7. – S. 225–235; Возвращение в отчий дом (Номинализм или реализм в бого-

словию) // Живое предание: Православие в современности. – М., 1997. – С. 46–70.

Арх.: ІР НБУВ. – Дис. 2245; ЦДІАУК. – Ф. 711. – Оп. 1. – Спр. 10212; Оп. 3. – Спр. 3257; РГАЛІ. – Ф. 1496. – Оп. 1. – Спр. 554.

Опубл. дж.: Извлечение из журналов Совета Киевской духовной академии за 1912–1913 учебный год. – К., 1913. – С. 512–521, 657, 682–684; Приказы обер-прокурора Св. Синода // ЦВед. – 1913. – № 47. – С. 525; Отчет о деятельности Православного богословского института в Париже за 1926–1927 академический год // Православная мысль. – 1928. – № 1. – С. 228; *Милютин Т. М.* Автобиография // Вестник РХД. – 1988. – № 1 (152). – С. 182–192; *Вона ж.* Люди моей жизни. – Тарту, 1997. – С. 55–65, 80, 87, 90, 92–103, 115, 119, 122–134; Дело РСХД в Эстонии (показания И. А. Лаговского) / предисл. Т. Милутиной // Вестник РХД. – 1995. – № 1–2 (171). – С. 189–247; Братство Святой Софии: материалы и документы. 1923–1939 / сост. Н. А. Струве. – М.; Париж, 2000. – 100, 112, 122, 154, 155, 249, 282; Письмо И. А. Лаговского Б. П. Вышеславцеву / публ. Н. А. Струве // Вестник РХД. – 2012. – № 199; Письмо св. мученика И. А. Лаговского С. Л. Франку / публ. Н. А. Струве // Там само. – 2013. – № 201; Письма И. А. и Т. П. Лаговских А. В. Морозову / публ. У. Гутнер // Там само. – 2014. – № 202; *Зеньковский В. В.* Из моей жизни: Воспоминания / сост., подгот. текста, вступ. ст. и прим. О. Т. Ермишина. – М., 2014. – С. 83, 84, 97, 98, 100, 103, 122, 129–132, 135, 145, 147, 151, 152, 160, 162, 164, 165, 169, 177, 178, 188, 189, 193, 194, 200, 201, 203–205, 208, 211, 217, 222, 238, 290, 313, 314, 396, 403, 410, 436; Письма Ивана Аркадьевича Лаговского протоиерею Сергию Булгакову (1927–1939) / публ. А. Клементьева // Вестник РХД. – 2015. – № 203. – С. 59–91.

Літ.: *Зернов Н.* Краткая история «Вестника РСХД» // Вестник РСХД. – 1971. – № 100. – С. 5–7; *Милютин Т. М.* И. А. Лаговский // Вестник РХД. – 1990. – № 2 (159). – С. 263–269; *Кивва А.* О судьбах РСХД в Эстонии // Там само. – 1992. – № 2 (165). – С. 276–280; *Плюханов Б. В.* РСХД в Латвии и Эстонии: Материалы к истории Русского студенческого христианского движения. – Париж, 1993. – 312 с.; *Иванен А.* РСХД в Эстонии. Наши мученики: Иван Аркадьевич Лаговский // Мир Православия. – 2002. – № 12 (57). – Режим доступа: <http://www.baltwillinfo.com/mp12-02/mp-09.htm>. – Назва з екрана; Российское зарубежье во Франции, 1919–2000 : биограф. словарь : в 3 т. – Т. 2. – М., 2010. – С. 16; *Нивьер А.* Православные священнослужители, богословы и церковные деятели русской эмиграции в Западной и Центральной Европе. 1920–1995: Биограф. справочник. – М.; Париж, 2007. – С. 286–287; *Наконечная А.* Лаговский Иван Аркадьевич // Вода живая. – 2013. – № 1. – Режим доступа: <http://aquaviva.ru/journal/?jid=26620>. – Назва з екрана; *Струве Н. А.* Прославление Ивана Аркадьевича Лаговского (1891–1941), новомученика, основателя и редактора «Вестника РХД» // Вестник РХД. – 2012. – № 200. – С. 3–6; Він же. Отказ Московской Патриархии в канонизации святых мучеников Ивана Лаговского, Николая Пенькина и Татьяны Дезен // Там само. – 2013. – № 201. – С. 3–5.

М. Л. Ткачук